

Organisationen Danske Museer, oktober 2005

Notat til udvalget vedr. formidling af kulturarven under Kulturministeriet

Organisationen Danske Museer (ODM) v/formand Lene Floris er repræsenteret i formidlingsudvalget. Udvalget skal, jf. kommissoriet af 8. april 2005, inden udgangen af 2005 belyse forskellige aspekter af museernes formidlingsindsats og hvordan, der kan ske en styrkelse af formidlingen af kulturarven.

ODM ønsker med dette notat at pege på behov og fremkomme med en række forslag til konkrete formidlingsinitiativer, som kunne være en del af den forstærkede indsats, som en fremtidig pulje kan anvendes til.

Notatet indledes med generelle betragtninger om museernes forskelligartede vilkår og de forskelligartede krav og behov for formidlingen, som hænger sammen med disse vilkår. Derefter følger en række forslag til konkrete formidlingsinitiativer og endelig munder notatet ud i et forslag til struktur for anvendelsen af puljen.

Generelle betragtninger

Mangfoldighed og ulighed?

Der er meget forskellige vilkår for museumsformidlingen på de danske museer afhængig af tradition, størrelse og faglighed. Det er derfor påkrævet at kortlægge og definere de formidlingsmæssige udfordringer og mål i et landsdækkende perspektiv. Hvad ligger der af afgrænsninger af formidlingsbegrebet og formidlingsopgaver i forhold til de enkelte museumstyper? ODMs har valgt at fortolke formidlingsbegrebet bredt og mange facetteret, så formidling ikke alene defineres som udstillinger, men også rummer de mange andre aktiviteter og opgaver, som knytter sig til museernes arbejde i forhold til brugerne og samfundet.

Der er stort behov for et generelt formidlingsmæssigt løft på de danske museer. Langt fra alle museer har en selvstændig formidlingsfaglig vinkel - ej heller en egen udviklet formidlingsprofil med egen "afdeling". Samtidig er konkurrencen om opmærksomhed og publikums kvalitetskrav øget markant, hvilket betyder, at museerne generelt over tid taber terræn i forhold til publikum.

ODM ser meget nødtigt formidlings- og målgruppediskussionen reduceret til et spørgsmål om åbningstider og gratis adgang. Det er vigtigt, at der skabes mulighed

for et formidlingsmæssigt løft gennem en målrettet indsats, som sikrer, at alle kvalificerede projekter kan få fordel af ordningen. Det skal bemærkes, at det nuværende formidlingspersonale har forskellig baggrund – fra skole- til universitetsfolk - og dermed forskellige kompetencer i forhold til formidlingsniveauet for forskellige aldersgrupper og forskellig baggrundsviden. Dette spiller også ind på væsentlige spørgsmål om kontinuitet, evaluering og efteruddannelse.

Der er endvidere behov for udviklingsmidler til bl.a. de store museers innovative formidlingsinitiativer – de senere års besparelser og fokus på byggeri/ombygning/renovering samt på sikkerhed gør det særligt oplagt at give økonomisk råderum til nytænkning og udvikling på formidlingsområdet – til glæde ikke bare for de store museer selv, men i et forpligtende samarbejde med og som spydspidsfunktion for hele den danske museumsverden. Samtidig kan man forestille sig den modsatte bevægelse, at små museer i mange tilfælde hurtigere og enklere kan afprøve nye formidlings tiltag, hvor erfaringerne siden kan formidles til store og små institutioner. Især lægger ODM vægt på, at der etableres samarbejder, der går på tværs mellem institutionstyper (store/små, lokal/regional/national og internationalt samt kunst/kultur/natur)

Funktionsintegrering

Det er en styrke, at der på de statsanerkendte museer er en stærk sammenhæng mellem de 5 museumssøjler: indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling. Denne interne funktionsintegrering bidrager i høj grad til, at formidlingen bygger på en solid faglig basis med relevans for de lokale brugere og turister, og den er forudsætningen, for at også de lokale museer kan indgå i det samlede danske museumsnetværk som professionelle faglige samarbejdspartnere.

Det er ODMs ønske at medvirke til at styrke og udvikle en differentieret museumsformidling både inden for den enkelte institutions rammer og på landsplan. Det kræver formidlingsmæssig faglighed og kvalitet helt ud i yderste led, hvis man vil opretholde det fine net af museer rundt i landet. Der er mange gode eksempler på, at nye idéer på lokalt plan kan spille en overordentlig stor rolle i udviklingen af hele museumsbegrebet. Til gengæld er det vigtigt at formidle disse mange gode tiltag og hele idégrundlaget til andre museer, hvilket vil være en væsentlig del af formålet for en formidlingspulje efter ODM's opfattelse.

Kompetenceudvikling og tværfagligt samarbejde

Kerneinstitutionerne indenfor efteruddannelse/uddannelse vedr. formidling på museumsområdet findes på Museumshøjskolen og ved flere universiteter, især den museologiske uddannelse i Århus. Desuden er der gennem mange år foregået en innovativ efteruddannelse i form af Organisationen Danske Museers store årlige formidlingsmøde, hvor flere hundrede museumsfolk mødes til tværfaglig videndeling.

Det er ODMs opfattelse, at museumsformidlingen behøver fortsat og øget fokus på professionalisering samt økonomisk råderum hertil, så der gives plads til udvikling og innovation. Vi vil desuden opfordre til et øget samarbejde med andre ministerier, som formidlingssituationen berører: Undervisningsministeriet (elever og lærere i folkeskoler, gymnasier, voksenuddannelser), Forskningsministeriet (videregående uddannelser) samt Erhvervsministeriet (bl.a. vedr. samarbejde med turistbranchen, evt. kultursponsorater).

Forholdet til omverdenen

Hvem er vores brugere og hvem når vi ikke?

Det er vigtigt at fastholde et bredt formidlingsbegreb, når vi taler om vores brugere, og hvem vi når eller ikke når. Det er næppe praktisk muligt at ramme alle typer målgrupper på samme tid, men de enkelte museer er naturligvis opmærksomme på at formidle målrettet til de relevante målgrupper - ofte planlagt i en årscyklus eller set over flere år, herunder formidlingsaktiviteter, særudstillinger og formidling af de permanente samlinger på måder, som skaber mulighed for at nå nye/særlige målgrupper.

ODM finder det væsentligt særskilt at fremhæve vigtigheden af at medtænke formidling om og til nydanskere – ikke kun som en integrationsfremmende aktiviteter, men i særdeleshed begrundet i at afspejle det samfund, som museerne er del af.

ODM foreslår, at der afsættes midler til at udarbejde en undersøgelse, som kan afdække formidlingsvaner og idéer, og som naturligt skal inddrage de bedste erfaringer fra ind- og udland.

Idékatalog

1. Eksperimenterende formidlings- og udstillingsformer

Udstillingerne er det uomgængelige afsæt for museumsformidlingen – og som en selvfølge på forpligtende basis af samlingerne. Der er behov for at arbejde med udstillingen som medie: At inspirere til at omsætte ideer til udstillingsvirkelighed – så udstillingerne bliver mere dynamiske. Ligeledes skal der sættes fokus på kompetencen og professionalismen i udstillingsarbejdet, men først og fremmest er der brug for udviklingsmidler til konkrete arbejder, udvidet samarbejde med de øvrige kulturaktører i museernes omgivelser, og der skal indbygges en forpligtelse til opsamling af erfaringer med henblik på videndeling.

- Ny teknologi og ny brug af “gammel” teknologi

Pilotprojekter, der afprøver udvikling og evt. samspil mellem ny og gammel teknologi.

- Fornyelse af permanente udstillinger

Brug for udvikling af nye permanente udstillinger, som både kan præsentere kernen i museernes samlinger, men samtidig være aktuelle og vedkommende

- Website vedr. udvikling af udstillinger og aktiviteter

Formål: videndeling og “rationalisering”.

Website med database over ledige og kommende særudstillinger, udstillingsfif, montrefirmaer, efterlysning af gode idéer, hvis man står med et specielt formidlingsproblem m.m.

Genbrug af (måske især kulturhistoriske) museers særudstillinger forudsætter, at udstillingerne kan tilpasses lokale forhold både fysisk og indholdsmæssigt.

- “Museumservices” – en udvidet og fornyet “Museumstjeneste”

Formål: at højne udstillingsniveauet på mindre og mellemstore museer.

I regionale centre (evt. placeret på udvalgte museer) stilles udstillingsteknisk ekspertise, udstillingsmateriel, grafisk og fotografisk bistand m.v. til rådighed samt mulighed for økonomisk støtte til oversættelse af udstillingstekster, foldere og kataloger etc.

2. Skole/gymnasium/museum

Formål: professionalisering og udvikling af undervisning på museerne, der skal bygge på kontinuitet og en langsigtet "education policy". Der bør laves en central koordinering gennem et formelt forum mellem de aktuelle aktører i

Undervisningsministeriet og Forskningsministeriet, så læseplaner og indhold på museerne indgår i direkte synergi med hinanden. ODM ser frem til at drøfte disse spørgsmål i styregruppen om samarbejde mellem Undervisningsministeriet og Kulturarvsstyrelsen.

- Udvikling af skoletjenesten – eller lignende institutioner (landsdækkende)

Der er brug for en professionel udvikling af undervisningstilbud, herunder kunst- kultur- og naturarvspædagogik, men først og fremmest er der brug for medarbejdere, der fungerer i museernes hverdag. Dette bør udvikles i samarbejde med lokale tilskudsydere.

- "Museumslektorer" til samarbejdet mellem skoler, gymnasier og museer

Med den nye gymnasireform kan museerne indgå i en lang række fag på en ny måde: Almen studieforbereelse, historie, billedkunst, dansk, samfundsfag, i projektuger etc. Kernebegreber er: forskningsformidling, uformelle læringsmiljøer. Tilsvarende vil man kunne gøre på folkeskoleområdet. ODM foreslår, at der etableres nogle pilotprojekter, hvor faste kontaktpersoner på uddannelsesinstitutionerne suppleres af museumslektorer forankret på museerne, og som ansættes specielt til at styrke samarbejdet mellem museet/museerne og uddannelsesinstitutioner.

- Museernes undervisningsmateriale

Produktionen af undervisningsmaterialer bør koordineres og effektiviseres på landsplan og samtidig kunne tilpasses et regionalt og museumsindividuet behov, jf. også styregruppen om samarbejde mellem Undervisningsministeriet og Kulturarvsstyrelsen. Der kan f.eks. være tale om webbaseret udviklingsværksted og byttested til udveksling af undervisningsmaterialer, hvor det også er vigtigt at kunne søge tilskud til udarbejdelse af materialet.

3. "Frie" børn og voksne

Formål: at bygge videre på erfaringer og konklusioner fra Kulturarvsundersøgelse og Kulturvaneundersøgelsen, børnemuseer, museernes almene erfaringer samt Historiens Dag til fremme af formidlingsinitiativer for børn og voksne, som ikke er en del af en institutionel formidling.

- Landsdækkende eller regional museumsklub for børn eller familier

En vigtig erfaring er, at børneklubaktiviteter kan være meget ressourcetrækkende! Det foreslås at afsætte midler til en undersøgelse af form og behov. Et centraliseret sekretariat kunne betyde, at flere mindre institutioner turde binde an med projektet. ODM kunne påtage sig denne sekretariatsfunktion med henblik på at det på længere sigt kunne udvikle sig til et kulturarvskort. Erfaringen viser, at det er de særlige

feriearrangementer, som bringer børn og deres forældre i kontakt med museerne – og derigennem med museernes børneklubber. Børne/familieklubberne kan være med til at sikre, at børneformidlingen ikke går i stå, når ferien er slut. Det vil være oplagt at inddrage erfaringer fra Holland, hvor det er lykkedes at give øget fokus på historie og kulturarven i hele landet.

4. Nye brugergrupper

- **Social inclusion:** Indvandrere, socialt svage grupper. Se bilag om Kulturmøde – best practises, udarbejdet af KUAS 2004. For ODM er det vigtigt, jf. ovenfor, at der ikke blot er tale om formidling af dansk kultur til indvandrere og flygtninge som en integrationsfremmende aktivitet, men også at de nydanske medborgere (og andre målgrupper med særlige behov) kan se sig som en del af dansk kultur og kulturformidling.

- Turisme

Der bør afsættes midler til oversættelse af udstillingstekster og brochurer til fremmedsprog samt en koordineret indsats i samarbejde med turistorganisationerne, bl.a. vedr. de decentrale kulturoplevelser, som kun undtagelsesvis er del af de nationale turismestrategier.

5. IT og netformidling

IT er et aktivt læringsmiddel og et stigende element i videnoverføring af kulturhistorie, foruden at det er et satsningsområde i forhold til at få samlingerne ud til en bredere kreds. Viden om netformidling er et af de vigtigste udviklingsfelter på formidlingssiden.

- Forbedring af museernes hjemmesider

Web-baseret udviklingsværksted: Indretning af central/regional IT-server og service til bl.a. udvikling og vedligeholdelse af hjemmesider samt mulighed for at hente teknisk ekspertise til udvikling af digitale formidlingsprojekter: jf. Storstrøms Amt, hvor de 8 statsanerkendte museer i fællig har ansat en webmaster, www.aabne-samlinger.dk, og hvor også arbejdet på de lokalhistoriske arkiver synliggøres. Et eksempel er også museumssamarbejdet i København: www.mik.dk, hvor samarbejdet har betydet, at selv helt små museer har fået et netsted i en skabelonform. ODM stiller sig gerne til rådighed med henblik på at udbrede muligheden på landsplan.

6. Efteruddannelse

Formål: Det er vigtigt at sikre efteruddannelse og kompetenceudvikling for museernes ansatte, herunder museernes dialog og samarbejde med uddannelsesinstitutioner og universiteter.

- Sikring og videreudvikling af efteruddannelse af museumsformidlere

MuseumsFormidlerUddannelsen”, MFU, blev sat i gang af Museumshøjskolen i efteråret 2001 på foranledning af det daværende Kulturråd for Børn. MFU er gennemført 4 gange, og der er nu en venteliste på 30 ansøgere. Efteruddannelsen strækker sig over fire moduler med i alt 100 timers undervisning. Der er fokus på de pædagogiske metoder. MFU blev de første 3½ gange støttet økonomisk af Kulturrådet for børn, den fjerde gang med tilskud fra KUAS (Børnekulturens netværk). Disse

ekstra tilskudsmuligheder findes ikke mere, hvorfor 4. forløb nu udbydes til "kostprisen", som er 15.500 kr. hvor prisen med tilskud var på 5.500 kr.

ODM foreslår, at MFU får samme vilkår som Naturvejlederuddannelsen, som ligger under Skov- og Naturstyrelsen, og som finansieres af Tipsmidlerne, således at uddannelsen er gratis. De to uddannelser rummer mange fælles elementer og kunne med fordel på sigt samkøres eller i al fald koordineres. Under alle omstændigheder må museernes formidlere have samme vilkår som naturens formidler, altså adgang til en gratis, kvalificerende efteruddannelse.

- Forskning i formidling

Formål: koble museumsformidlingen til et forskningsmiljø og etablere en forskningsplatform for formidling. Dette ville give museumsformidling et kvalitetsløft og skabe større respekt for dens professionalisme. Behov for differentieret formidlingsindsats/-viden: Med folkeskolerne, med gymnasierne og med universiteterne. Ingen af leddene kan undværes, for museerne kan og skal – også lovmæssigt – rumme denne bredde.

Udgangspunkt i museernes formidlingsvirkelighed og formidlingspraksis.

Mulighed for frikøb af medarbejdere til forskning, evt. oprettelse af ph.d. i museumsformidling.

Midler til frikøb af personale til formidlingsrelateret forskning, dataindsamling, skrivearbejde/publikation, arbejde i formidlingsfora og netværk m.m. Støtte til empirisk forskning, der tager afsæt i museernes konkrete formidlingsvirksomhed.

- Øget inddragelse af internationale erfaringer

Tættere kontakter til europæiske eller internationale netværk:

Måske særlig omkring evalueringsprocesser (noget i retning af det europæiske netværk Collect & Share). Der vil være et langsigtet behov for mere kommunikation med omverden – måske især i Europa, hvor museumsstrukturen – alt andet lige – må forventes at minde mest om vores.

7. Brugerundersøgelser

Formål: at indsamle og analysere sammenlignelige data til brug for strategisk udvikling.

Der er behov for at iværksætte en landsdækkende standardiseret brugerundersøgelse. De kvantitative undersøgelser skal kunne suppleres med kvalitative lokale undersøgelser Et redskab for museerne, der optimalt kunne hentes ned fra KUAS eller ODMs hjemmeside. Det er ressourcekrævende at lave undersøgelser - og ikke mindst opfølgning heraf -for resourcesvage museer. Men hvad der er vigtigst: brugerundersøgelserne på de danske museer er ikke sammenlignelige på nuværende tidspunkt.

I Holland er der etableret et landsdækkende system. Der vedlægges til inspiration en kort beskrivelse af projektet, samt et link til en engelsksproget artikel om systemet. "Museums can join Museum Monitor in either January or July. Prior to joining, an account manager at the NMA introduces a representative from the museum to the principles of market research and the practical requirements of the scheme. Six months later, individual museums receive their first, half yearly tabulated report on their institution, and a newsletter summarising general trends. In the first quarter of a

new calendar year, Museum Monitor provides an annual report on the data gathered by all participating museums. The NMA also holds a workshop on how to interpret the information. The Museum Monitor research is based on self-completion questionnaires that are given to a sample of visitors. The sample varies in size according to the museum's visitor figures. <http://www.museummonitor.nl/default.asp?page=nieuwsdetail&newsID=20&rnd=5%2F13%2F2005+10%3A22%3A57+AM>

8. Nedbrydning af fysiske barrierer

Formål: lige adgang for skoler og børnehaver overalt i DK.

Det er museernes erfaringer, at stadig flere skoler og børnehaver ikke har økonomiske midler til transport til museerne, og der er på nuværende tidspunkt ikke lige adgang/vilkår til museerne, hvad angår *gratis transport* med offentlige transportmidler.

Kulturen skal kunne komme til alle, eller rettere: alle skal kunne komme til kulturen. Det gælder især besøg på museerne i regionen, hvor man kommer fra, men også muligheden for at komme nær den nationale kulturarv. Dette er en væsentlig problematik, som kulturministeren bør rejse i regeringen med henblik på finansiering af en ordning, som giver reelle muligheder for børn og unge til at benytte den gratis adgang til de store statslige museer, jf. forslag til ændring af museumsloven om gratis adgang for børn/unge til og med 17 år.

Hvordan skal formidlingspuljen fordeles i praksis?

Det er ODM's opfattelse, at der bør nedsættes et særligt udvalg, som får tillagt den endelige kompetence til at tage stilling til ansøgninger om tilskud til formidlingsaktiviteter på baggrund af retningslinier, som udarbejdes ifølge formidlingsudvalgets anbefalinger. Udvalget bør sekretariatsbetjenes af KUAS og udvalgets/sekretariatets driftsudgifter bør afholdes uden for formidlingspuljens 40 mio. kr.

Udvalget foreslås sammensat af 7 – 9 personligt udpegede medlemmer med høj formidlingsmæssig kompetence inden for henholdsvis det naturhistoriske, det kulturhistoriske og det kunsthistoriske område og med særlig kompetence i forhold til IT, undervisning og pædagogik. ODM påtager sig gerne at pege på relevante personer til sammensætning af udvalget. ODM foreslår endvidere, at der udpeges et medlem via én af ODM's nordiske søsterorganisationer med henblik på at inddrage erfaringer fra udlandet.

ODM bistår naturligvis gerne med yderligere bidrag.

På vegne af Organisationen Danske Museer

Lene Floris
Formand